

WORKSHOP Č. 2

Co podporuje vznik komunitních věznic? Kdo jsou důležité aktéři? Jaké jsou překážky, které musíme při rozvoji komunitních věznic překonávat?

KONFERENCE ŽENY A VĚZENÍ PRAHA, 2023

KLÁSICKÁ VĚZNICE VELKÉ PŘÍLEPY

OD VELKÝCH VĚZNIC

K

VĚZNICÍM S KOMUNITNÍM DUCHEM

JIŘICE

SVĚTLÁ NAD
SÁZAVOU

ŘEPA

Norway
grants

www.zenyavezeni.cz

 Culture
BREAK BORDERS

 RUBIKON
CENTRUM

TÉMA

Co podporuje vznik komunitních věznic? Kdo jsou důležití aktéři? Jaké jsou překážky, které musím při rozvoji komunitních věznic překonávat?

PŘEDNÁŠEJÍCÍ

- **Helene De Vos**, Evropská síť RESCALED, Belgie
- **John Docherty**, Strategický tým ženy, Vězeňská služba, Skotsko
- **Andrea Matoušková**, Probační a mediační služba ČR
- **Hana Prokopová**, Věznice Jiřice - objekt Otevřené věznice, členka expertní skupiny RESCALED

Moderuje: **Jana Smiggels Kavková**, RUBIKON Centrum/ Česká kancelář RESCALED

OTÁZKA 1

Příběhy, jak vznikly konkrétní věznice/probační domy? Jaké jsou překážky, které musíme při rozvoji komunitních věznic překonávat?

OTEVŘENÁ VĚZNICE JIŘICE - Hana Prokopová (VSČR):

- otevření listopad 2017 – otevřená věznice, 32 míst kapacita, odsouzení ubytování v rodinných domcích po 8 lidech, začátek jako pilotní projekt, jehož cílem bylo snížit recidivu, resp. pokusit se nastavit metody, které by vedly ke snížení recidiv
- doposud cca 270 odsouzených, penologická recidiva 16 %
- velmi intenzivní Individuální přístup
- pro odsouzené 6 – 18 měsíců před plánovaným koncem trestu, jejich pobyt směřují k intenzivní přípravě na přechod do běžného života na svobodě, posilování zodpovědnosti a kompetencí, spolupráce s přílehlými obcemi, všichni odsouzení pracují a po práci se vzdělávají, nebo podrobují terapii (chovatelská zóna, takže zvířata a pěstitelská zóna, kdy odsouzení pracují na zahradě)
- pilotní projekt byla zakázka MSp, kdy tehdejší ministr s náměstem navštívili Norsko a inspirovali se ostrovem Bastøy

PROBAČNÍ DŮM PÍSEK – Andrea Matoušková (PMS)

- projekt se připravoval 8 let, inspirace Finsko, Kanada, Norsko, VB (Probační dům)
- pro 16 mužů, kteří jsou zde prvních 6 měsíců po podmíněčném propuštění pod dohledem
- simulace běžného života, ale ne běžného typu, nastupují do práce, musí mít doklady a základní věci, aby mohli mít legální příjem, soběstačnost, samostatnost (praní, vaření atd.), k dispozici doprovod do různých typů služeb (např. psycholog, adiktolog...)
- první rok práce za sebou
- než zařízení bylo otevřeno, tak jsme strávili 2,5 roku vyjednáváním s místní komunitou, předělávali jsme budovu pro tyto účely

- do města jsme vstoupili do budovy, která byla v rukou státu, takže jsme nepotřebovali souhlas s provozováním, ale potřebovali jsme získat neutrální postoj veřejnosti – jednání s radnicí a 2 veřejná slyšení s občany (podmínka města)
- město probační dům otevřeně nepodpořilo, ani nekladlo odpor, ale 2 podmínky:
 - o napojení na komunitu a místní systém služeb a zaměstnavatele
 - o 2 veřejná sezení s veřejností
- nyní po strop naplněná kapacita
- vylepšujeme způsoby, jak má probíhat systém podmíněného propuštění, naši klienti přinášejí i užitečné, viditelné věci do prostředí komunity, takže se od začátku zúčastňujeme veřejného života (např. realizace potravinové banky), patronát nad třešňovým sadem, útulkem, táboráky, spaní venku atd.
- pracujeme odborně a lidsky (podpora, aby ustáli dobu po propuštění)

RESCALED - Helene De Vos

první komunitní věznice v Belgii se už otevřely, další se plánují

- probíhá několik různých rozvojových a stavebních aktivit (komunitní věznice, což vyšlo z iniciativy Msp, které sdílí tu myšlenku a koncept - místo klasických věznic komunitní věznice
- komunitní věznice mají ze zákona stejné postavení jako tradiční věznice, takže lidé se posílají do věznice, když je vyneseno rozsudek o trestu a pak je rozhodnuto, který odsouzený, půjde do komunitní a který do klasické
- komunitní věznice řídí stát, resp. vězeňský systém
- domy na půl cesty zde též – pobývají zde během VTOS, ne až po PP, provozují je NNO, kvalifikují se sem odsouzení, kterým zbývá krátká doba do propuštění (18 měsíců před PP) a ukazuje se, že tady je mnohem jednodušší dostat PP, takže se to vlastně vždycky povede

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA SKOTSKO – John Docherty

- komunitní věznice jsou zakázkou od vlády, ale nebyli specifičtí v tom, co chtějí, takže to jsme pak řešili my
- zorganizovali jsme mezinárodní sympozium, a to vedlo k rozhodnutí vybudovat malé komunitní věznice (Community custody units)
- nejdříve byla ta zakázka, mělo jich být 5 (pro ženy), ale nakonec vybudovány a otevřeny 2
- bylo ale potřeba zjistit, odkud zejm. byly uvězněné ženy, a podle toho se rozmístili ty komunitní věznice, tzn. v prostředí, odkud ženy pocházely (nejvíce Glasgow nebo Dundee)
- tam jsme šli za místními samosprávami, aby nám vytypovaly lokality, kde bychom to mohli vybudovat
- na návrhu jsme pracovali s odborníky v komunitě, jak by to mělo vypadat, co by to mělo obnášet atd.
- byl ustanoven Řídící výbor – odborníci ze zdravotnictví, sociálních služeb, justice a místní politici, resp. obecní představitelé, spolupráce s dobrovolníky a NNO, ale i ženami s žitou zkušeností z výkonu trestu
- ženy s žitou zkušeností zapojeny nejen do návrhu služeb, ale i samotného designu budov
- žádné mříže, zdi, hodně zelených ploch
- původně jsme chtěli rekonstruovat místní zařízení, ale nakonec jsme se rozhodli pro variantu vybudovat úplně nová zařízení
- celé to trvalo 8 let, ale vstoupil do toho i covid a Brexit a navíc ve stejnou dobu budovali celonárodní věznice pro ženy s kapacitou 100 míst
- nyní v provozu asi rok, o kritériích výběru a režimu jsem hovořil už při prezentaci

- reakce místní samosprávy: poměrně pozitivní odezva, jednodušší v Glasgow; v Dundee proti tomu byli místní, nakonec se nám ale podařilo v místních samosprávách získat silné spojení, takže se to prosadilo, hlavním argumentem pro tu komunitu bylo, že ženy, které tam budou, jsou z dané místní komunity, takže se vrátí zpátky tak jako tak do té komunity a tato zařízení jim pomohou v úspěšnějším návratu do komunity
- pokud budeme otevírat další, budeme využívat stejného modelu (nově vystavit a možnost navrhnout si to na míru, dražší, ale efektivnější)

- Matky s dětmi do 1 roku, nad 1 rok:
 - o všechny věznice ve Skotsku umožňují návštěvy v zařízení a tady u CCU typu se to odehrává v komunitním středisku, organizujeme různé rodinné aktivity, akce, vánoční akce...
 - o návštěvy min. 8 hodin/měsíc, ale praxe je mnohem víc
 - o pro ty, kdo nemohou přicestovat, tak je to v online a ženy mohou volat domů (ve všech ložnicích jsou telefony)
 - o ženy, které mají přístup do komunity, mohou navštěvovat rodinu mimo zařízení, a to obnáší až 7 dní/měsíc (u nás volná vycházka, resp. opuštění věznice v souvislosti s návštěvou)

- Jiřice
 - o 2x do měsíce až 24 hodin doma se svou rodinou, takže návštěvy ve věznici téměř nerealizujeme, nízký stupeň zabezpečení, zajištění kontaktu s rodinou je formou motivace
 - o zejm. u dlouhodobě odsouzených jde také o proces adaptace i pro rodinu, než daného pustí na svobodu
 - o práce a přítomnost zvířat je velmi důležitá, protože lidi ve VTOS jsou citově oploštělí a v Jiřicích socializujeme vždy 2 štěňata vodících psů ve věznici a je to úžasný projekt, v momentě, kdy odsouzený stráví rok s tím štěnětem, tak odsouzený zažívá pocit oběti, když štěně předává zpět (něco mu bereme, vžívá se do pocitu oběti, která o někoho přišla, takže má velký přesah i pro další uvědomění toho, co spáchal)
 - o pan Farkaš: zvíře až poprvé v otevřené věznici, jinak to není ve věznicích povoleno, už to funguje 6 let, má terapeutický účinek i pro samotné zaměstnance

OTÁZKA 2

Mohou být v otevřených věznicích i osoby, které nejsou zdravotně způsobilé k práci (TPN)?

- Skotsko: ano, máme lidi, které nemohou pracovat, a to z důvodu postižení nebo fyzického či mentálního zdraví, v každém tom zařízení máme přístavbu, kde je bezbariérový přístup
- Belgie: podobně, ale v Belgii je obecně problém, že více lidí chce pracovat, ale nemohou pracovat, takže v některých věznicích je to pocítováno jako výsada, že mohou pracovat

OTÁZKA 3

Nároky na personál u takového typu věznic?

Jiříce:

- přístup otevřené věznice klade větší nároky na personál, což je nám často vyčítáno, ale vyžaduje to individuální přístup a na personál jsou kladeny vysoké nároky – náročné
- 14 zaměstnanců. 12ti-hodinové směny, ranní / noční, na 32 odsouzených
- vychovatelé zajišťují i činnosti, které v pevné věznici zajišťuje dozorčí služba
- speciální pedagog, sociální pracovník, terapeut, psycholog, pedagog volného času (zajišťuje pracovní aktivitu programu zacházení)
- pracujeme s riziky daného pachatele, takže různé potřeby a jiné potřeby zacházení (coaching, case management, ...) nadstandardní péče
- musíme do nich energii vložit, cílíme na protektivní faktory, a pak čekáme, kolik % se nám vrátí zpátky

OTÁZKA 4

Plánujete designovat služby a zařízení a přizvat lidi s žitou zkušeností?

- Ve Skotsku byli angažováni od samotného začátku, od fyzického prostředí, po zdroj služeb, je to nekonečný, kontinuální proces, spolupráce je jedna ze základních hodnot, takže jsme třeba pracovali s těmi ženami na tom, jaké sociální aktivity by si přály atd.
- Belgie: rozdíl mezi NNO a státem, mnoho NNO zdůrazňují hlas lidí s žitou zkušeností, Msp je velice netrpělivý a chce vše rychle, takže moc lidí do toho neangažuje (nový ministr pokračuje v práci předešlého ministra)
- Hana Prokopová: ano, byla by pro, protože i pro nás by to byly cenné zkušenosti a zjistili bychom názory a potřeby a vžít se do pocitu těch klientů. V ČR je to ale myslím zatím nereálné. Otevřenou věznici jsme vybudovali za 4 měsíce (5 rodinných domů), zasáhnout ale mohli jen do určité míry do té podoby, aby to bylo co nejpodobnější civilnímu prostředí, ale chtěli např. zděné domy, místo toho jsou to ale kontejnerové domy... takže za nás zásah možný jen do vzhledu, natož pohled odsouzených, to zatím nebylo vůbec zohledněno. Ale snažíme se jejich názor promítat aspoň do prostředí zahrady atd.

OTÁZKA 5

Co zahrnout i ty jedince s žitou zkušeností do života v těchto zařízeních jako peer support?

- Skotsko: peer support strategie v různých oblastech (ženy podporují ženy v tělocvičně, na pracovišti, po nástupu do zařízení, ve vzdělávacích organizacích, to je pro všechny, ne jen pro ženy), jsou to vězni ve VTOS jako práce, ženy, které byly vycvičeny NNO a umí poskytnout okamžitou pomoc – krizovou intervenci (výcvik v aktivním naslouchání)

- Belgie: také je, ale není to genderově specifické a není to všude běžná praxe, v domech na půli cesty mají v úmyslu najmout osoby s žitou zkušeností, hovoří s těmi odsouzenými o řádu domovním, protože si uvědomili, že ne všechna pravidla jsou smysluplná, nebo nějaká chybí, protože, jestliže hovoříme o otevřeném zařízení, tak to není jen o tom, co se nesmí, ale i tom, co se smí. Vedení reflektuje, co je a co není smysluplné.

- Andrea Matoušková: lidé s žitou zkušeností nám mohou pomoci nadesignovat a pak nám mohou pomoci s tím samotným výkonem. V ČR jsme v obojím dost na začátku.
 - o skupina, kterou tam máme, byli 3 základní od začátku, ti zažili všechny fáze (nově příchozí, proces a ti, kteří odcházejí)
 - o je vidět velký vliv starších na ty mladší: jejich vliv je výrazně silnější než ten pracovníků PMS
 - o přála bych si mentory, kteří doprovázejí naše klienty v práci, na úřadech atd.
 - o první zařízení v ČR, je to pro všechny (z různých regionů), ale pokud jsou to Písečáci, tak na to budeme klást zřetel, ale mnoho lidí, kteří přišli odjinud, tak třeba po odchodu z probačního domu, zůstalo v Písku
 - o velmi těžké napojit se na stávající systém, my neovlivníme, kdo k nám půjde, ve finále je to rozhodnutí soudce, který řekne buď ANO nebo NE (je to rozhodnutí soudu, kdo tam bude poslán)